

Panorama knih

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 56

Sborník jazykovědné řady z r. 2008 přináší jako vždy studie o současné i starší češtině o různých jazycích, zejména slovanských.

Václav Blažek s Petrou Novotnou představili rétorománské skupiny dialektů: románš, ladino a furlánštinu; hovoří o jejich současném postavení např. v kultuře, ve školství, o počtu současných uživatelů, ale též o jejich vývoji. Václav Blažek a Michal Schwarz podali nástin vývoje historické mluvnické tocharštiny; sledují např. vliv buddhistického hybridního sanskrtu na její fonologický systém, doloženost slovních druhů a vyjadřování morfologických kategorií apod. Tematicky lze k těmto příspěvkům přiřadit i studii Ondřeje Šefčíka o využití tzv. jemné metricky pro vyjádření vzdálenosti mezi množinami hodnot různých fonémů; autor vysvětluje souvislost mezi pojmy hodnota a rys fonému, teoretické výklady jsou doloženy příklady z védského sanskrtu.

Slavistické studie mají srovnávací charakter. Natália Ivašina se zaměřila na užívání jazykových prostředků s časovým významem, – včetně např. ustálených spojení *ve dne v noci*, *rok co rok* a sloves vyjadřujících časové vztahy a procesy v ruštině i ostatních slovanských jazycích. Stanislav Žaža sleduje na bohatém jazykovém materiálu vyjadřování významů dativu – jeho funkce předmětové, přislovné, funkce subjektivního proživatele, popř. i původce děje ve staré ruštině a antic-kých jazycích. Aleš Brandner se při srovnávání výrazů předložkové povahy především v češtině a ruštině – např. *podle* (časů) / *смотря по* (времени), *починае* / *начинаю* *по*, *выхáжее з* / *исходя из* – z velké části opírá o práce v r. 2008 jubilejního Milana Jelínka.

Na současnou češtinu se soustředily studie K. Osolobě, M. Hirschové a K. Pařízkové. Klára Osolobě věnuje pozornost využití ná-

stroje Deriv (vyvinutého na FI MU), který umožňuje vyhledávání slov a slovních tvarů ve strojově slovníku analyzátoru Ajka podle formálně zadaných pravidel. Autorka ukazuje, jak lze pomocí Deriv zjišťovat informace o substantívech odvozených od sloves sufixem *-č* (*sazeč, orač, lupič...*). Milada Hirschová se zabývá deiktickými výrazy (*teď, tady, já, ty...*) v reprodukované řeči a upozorňuje na jejich odlišný vztah k místu a okamžiku promluvy v řeči reprodukcující a reprodukové, např. v textovém úseku: (*Teď a tady ti říkám*), *že Marie řekla, že byla tehdy/v tu chvíli tam*. Stylisticky zaměřená studie Zuzany Pařízkové je věnována profesoru Milanu Jelínkovi k životnímu jubileu. Vybrané práce jubilanta (kapitola Stylistika v Příruční mluvnici češtiny, studie O funkčním stylu literárněkritickém, kterou napsal M. Jelínek s J. Jelínkovou) jsou pro ni východiskem stylistické analýzy textů z vědeckého katalogu Český kubismus. Pavel Kosek zkoumá v barokních textech souvěti s vedlejšími větami účinkovými: ve sledovaných pramenech se jako nejvíce frekventované jeví účinkové věty se spojkou *že*, pozornost autor věnuje též větám se spojovacími výrazy *div* (*div že*), *až*, popř. *takže*. Stanislava Kloferová ml. se zaměřila na názvy cest a komunikací na Moravě a ve Slezsku, jejichž součástí je adjektivum odvozené od názvů přírodních útvarů, staveb, správních celků apod., a to jak od jmen obecných (*Zámecká cesta*), tak od jmen vlastních (*Pustiměřská cesta*).

Sborník obsahuje též oddíly *Kronika*, *Bibliografie* a *Recenze*. V *Kronice* jsou připomenuty významné osobnosti – E. A. Chelinskij (stať V. Blažka), V. Orel (stať V. Blažka a J. Bengtsona), T. J. Jelizarenkova (stať V. Blažka a J. Kulikova). Výročí úmrtí A. Schleichera připomněl V. Blažek. Vzpomínku F. Trávníčkovi věnovali J. Balhar, M. Jelínek, D. Šlosar, R. Večerka a S. Žaža. Soupis prací jubilejního V. Šaura pro oddíl *Bibliografie* sestavila P. Valčíková, bibliografii již několikrát připomenutého jubilanta M. Jelínka uspořádala M. Krčmová. V oddílu *Recenze* je posuzováno více než 20 prací: autorem 8 recenzí je B. Vykypěl (mj. hodnotí práci P. Trosta, L. Furdíka, J. Hallera, N. Bermela), další

Z recenze napsal Aleš Brandner, dále to této rubriky přispěli V. Boček, V. Blažek, Z. Hladká, Z. Hlubinková, I. Janyšková, M. Karlíková, L. Rychnovská, P. Valčáková a S. Žaža.

Stejně jako každý rok i tentokrát má jazykovědný *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* vysokou odbornou úroveň, důležité poznatky v něm naleznou lingvisté i studenti filologických oborů.

I. KOLÁŘOVÁ

Hlubinná ekologie – proč tak náhle odešla? *

Hlubinná ekologie byla od počátku osmdesátých let důležitou argumentační bází mnoha celosvětových environmentálních diskusí. Proč došlo k tak výraznému vzestupu, k vyčerpání, rozpuštění a nakonec i útlumu této formy emocionálně nakažlivého postoje k ekologické krizi, pokouší se českému čtenáři vysvětlit kniha brněnské ekologického filozofa Bohuslava Binky. Jde o knihu v našem prostředí originální nejen svým tématem, ale i zvolenou metodologií. Binka si svůj úkol filozofické kritiky hlubinné ekologie (HE) nejen důkladně promyslel, ale v souladu s přijatým záměrem také předem stanovil závazný algoritmus analýzy vybraných textů. Jako znalec a stoupenec širokého konceptu evoluční ontologie se odvážil označit hlubinnou ekologii, která je u nás pojímána spíše nestrukturovaně a pozitivně, za svéráznou formu „neofundamentalismu, který pohrdá hodnotami moderny, ale který k jejímu zničení využije všech jejích technologických výtobytků“ (cit. z textu na obálce).

Binkova analýza hlubinné ekologické proudy uvažování je rozvržena, pomíne-li úvodní kapitolu s názvem *Cíle, metoda, hypotézy*, do sedmi kapitol (1. *Společné rysy hlubinné ekologie...*; 2. *Preludium hlubinné ekologie*; 3. *Zrod hlubinné ekologie – Arne Naess*; 4. *Vzepětí a úpadek hlubinné ekologie*; 5. *Komparace*; 6. *Závěr*; 7. *Pokus o interpretaci*).

Z úvodní krátké pasáže *Pět interpretací hlubinné ekologie* (s. 11-18) tu připomenou pouze Binkovu úvahu o možnosti rozdělení

různých forem existujících výkladů HE: 1. interpretaci, která spojuje tuto humanistickou ekofilozofii s náboženským poselstvím; 2. interpretaci spojenou s odmítnutím karteziánského paradigmatu (u nás např. Erazim Kohák); 3. spojení hlubinné ekologie s ekologicky orientovanými postmoderními mysliteli (Zimmermann, Taylor, Stark); 4. interpretaci spojenou se sociálním ekologem Murrayem Bookchinem; 5. interpretaci samotných hlubinných ekologů jako opozici k ekologii „mělké“, „lehké“, „povrchní“, „plytké“ (Naess, Devall, Sessions; Abbey, Foreman, Roselle, Goldsmith...). Právě na základě této klasifikace dosavadních interpretací se Binka rozhoduje odmítnout první i druhou možnost, která se pro jeho vlastní výklad nabízí, a záměrně volí třetí možnost jako „racionální analýzu významu textů hlubinné ekologie“, kterou v souladu s Eliotem, Benjaminem, Auerbachem, Orwellm a Wilberem upřesňuje jako metodu „spočívající v srovnání emocionálních map a vnitřní „mentální“ sourodosti jednotlivých textů“ (s. 18).

V první kapitole *Společné rysy hlubinné ekologie* se Binka nejprve snaží o určení místa HE v rámci vývoje environmentální filozofie, přičemž tento směr spolu s ekologií sociální a zoocentrickou zařazuje do závěrečné a dosud neukončené třetí fáze vývoje zeleného myšlení. Nejdůležitější částí kapitoly je však analýza charakteristických prvků HE, mezi něž řadí podvojně dualistický pohled na svět, emocionální manipulaci čtenáře, důraz na neracionální formy poznávání a odpor vůči moderní společnosti a vědě.

Druhou kapitolu *Preludium hlubinné ekologie* věnoval Binka rozboru myšlenek nejvýznamnějšího předchůdce hlubinné ekologie M. K. Gándhiho. Na základě důkladné jazykové a ontologické analýzy ukazuje, že M. K. Gándhí nebyl humanistickým, ale striktně náboženským autorem, který jako jediné řešení krize moderní společnosti viděl v návratu teokratických forem vlády a v absolutní demodernizaci světa. Západní lékařství, důraz na hodnotu pozemského života lidí i jakýkoliv technologický pokrok – to vše je pro Gándhího, jak konstatuje autor, odmítnutí „správné cesty Boha“ a jejich nároků. Kapitolu zakončuje podrobná analýza tří zásadních gándhiovských textů *Experiment se syrovou stravou*,